

Głos Małopolskiego Stowarzyszenia Miłośników Historii Rawelin w dyskusji nad przyszłością Fortu nr 31 "przy św. Benedykcie".

Wieloboczna wieża artyleryjska, oparta na modelu tzw. baszty maksymiliańskiej, "wież artyleryjskich" z alpejskiego Linzu jest ostatnim zachowanym z trzech obiektów tworzących od pierwszych lat powstawania Twierdzy Kraków umocnienie podgórskiego przyczółka warownego, kontrolującego sytuację terenowo-militarną na wzgórzach Krzemionek. Ta unikatowa obecnie konstrukcja, zachowana w dużym stopniu w oryginalnym stanie nie bez powodu została objęta wpisem do rejestru zabytków pod nr A-808 (decyzja z dnia 29.06.1989 r). Losy fortu, od powstania, poprzez potencjalny użytek bojowy, potem koszarowo-magazynowy, w latach II RP - mieszkalny, ponownie militarny w czasie okupacji niemieckiej i znów mieszkalny od 1945 - zataczały szerokie kręgi, odciskające na obiekcie swoje ślady i nawarstwienia historii. W nasze, obecne czasy wszedł jako obiekt opuszczony, częściowo zdegradowany, ale nadal wartościowy, piękny i mocno oryginalny. Miał już kilka pomysłów na nowe życie, żaden jednak nie został wdrożony. Stoimy znowu w momencie dyskusji nad jego losem i przyszłym sposobem użytkowania. Przy tej randze obiektu wymaga ona mocnego namysłu i szerokiej dyskusji. Z pola doświadczeń osób zainteresowanych obiektami będącymi zabytkami techniki i fortyfikacji mamy do wniesienia do tej dyskusji kilka spostrzeżeń i uwag, a także własny pomysł na jego zagospodarowanie. Najważniejsza uwaga jest taka aby nową funkcja była DOSTOSOWANA DO OBIEKTU, a nie obiekt musiał być mocno przebudowywany i dostosowany do wymyślonej funkcji. Jest kilka podstawowych punktów, których realizacja pozwoli naszym zdaniem funkcjonować obiektowi z zachowaniem oryginalności zabytku. Przy wprowadzaniu jakiegokolwiek funkcji koniecznym wydaje się zachowanie pierwotnie zaprojektowanych ciągów komunikacyjnych - obiegu korytarzy oraz wewnętrznych klatek schodowych. Absolutnie konieczne jest zachowanie i umożliwienie eksponowania : unikatowego systemu zaopatrzenia fortu w wodę z jego cysterną i systemem filtracji, zachowanej struktury toalet wraz z połączoną funkcją obrony sieni. Dla wyeksponowania artyleryjskiego charakteru obiektu należy zachować i umożliwić zwiedzającym odbiór : elementy dźwigów amunicyjnych, haków do serwisu armat w kazamatach, zachować, a nawet lepiej uwypuklić (np. poprzez ustawienie replik, a co najmniej modeli sprzętu) taras moździerzowy, działobitnię- stanowisko armat na górnym, głównym wale artyleryjskim, odtworzyć maksymalnie wiernie i w pełni co najmniej jedno stanowisko armaty skazamatowane na I piętrze w ciągu artyleryjskim. Wskazana jest pielęgnacja zieleni wokół fortu, tak by dało się przedstawić kierunki ostrzału, osie ogniowe, mając dzięki temu możliwość zaprezentowania sensu powstania takiego obiektu w miejscu jego posadowienia. Jako bardzo istotna jawi się kwestia prawidłowego potraktowania prezentacji funkcji obrony bliskiej, z odpowiednim traktowaniem przedbramia, zachowanych reliktywów mostu i bramy fortecznej oraz odtworzeniem co najmniej na jednej z 16 płaszczyzn tworzących elewację fortu - pierwotnego jej wyglądu z trzema strzelnicami dla broni ręcznej. Wszelkie ingerencje w zabytkowe struktury należy planować tak, by były ograniczone do niezbędnego minimum. Szczególnie dotyczy to niezbędnej modernizacji systemu komunikacji w obiekcie, którą można zrealizować w obecnej klatce schodowej lub w obrębie dziedzińca wewnętrznego, Instalacja taka może być wykonana na przykład w formie lekkich, możliwie najmniej ingerencyjnych konstrukcji (wyraźnie odróżniających się od struktur zabytkowych), zgodnych z obowiązującą doktryną konserwatorską i literą prawa w tym zakresie. Apelujemy jednak aby raczej starać się unikać przekuwania stropów wewnątrz zabytku co jest działaniem niszczącym punktowo i jednocześnie zaburzającym całościowy odbiór fortu. Kolejne elementy koniecznej dla przewidywanego "nowego życia" fortu infrastruktury: sieć

elektryczna, ogrzewanie, ewentualny dostęp do wody i kanalizacji wewnątrz obiektu są możliwe do wykonania bez nadmiernej ingerencji przy zachowaniu nadzwyczajnej staranności, szerokiej znajomości sztuki budowlanej i projektowej oraz odpowiedniej dozy pomysłowości, znamy przecież w Twierdzy Kraków skuteczne i dobre przykłady takich realizacji. Wprowadzenie do obiektu, bardzo normalnej w obecnych czasach funkcji gastronomicznej, czy jej elementów przynajmniej, wydaje się już mocno kłopotliwe, być może wymagało by zastanowienia się nad jej zrealizowaniem poprzez wprowadzenie na szeroko rozumiany teren obiektu nowych struktur budowlanych, o "namiotowym", a na pewno stonowanym, niedominującym wyglądzie. Lub też zastosowania metod modułowych, o charakterze mało ingerencyjnym i nie wiążącym się nadmiernie konstrukcyjnie z obiektem. Do tak potraktowanego projektowo i architektonicznie fortu możemy wprowadzić całą gamę sensownych i wartościowych społecznie funkcji. Naszą natomiast propozycją na ten obiekt jest centrum promocji zabytków techniki Krakowa, w tym w szczególności zabytków techniki militarnej.

Obiekt nie jako muzeum (bo takie już mamy), ale jako miejsce informacyjne, zachęcające do aktywnego zwiedzania Krakowa pod kątem zabytków techniki. Miejsce z którego wytyczone są liczne trasy spacerowe i rowerowe prezentujące różne aspekty tego bardzo szerokiego zagadnienia, gdzie można zapoznać się z przebiegiem poszczególnych tras, poznać godziny otwarcia ewentualnych obiektów, które można na danej trasie zwiedzić itp. i nie chodzi tylko o szlaki zaczynające się przy samym forcie, poszczególne pętle mogą zaczynać się w nawet odległych częściach miasta, ale muszą być wyznaczone tak aby był do nich dogodny dojazd z okolic fortu.

Przykładowe szlaki:

– szlak cementu i cegły - górnictwo surowców skalnych i ich przetwórstwa: kamieniołomy wapieni i margli, miejsca wydobywania gliny, piece do wypalania wapna, pozostałości po przemyśle przetwórczym itp.;

– szlak kolejowy – dzięki lokalizacji po sąsiedzku przystanku kolejowego istnieje możliwość bezproblemowego dotarcia w wiele miejsc związanych z tą tematyką, nie tylko tych najbliższych położonych, na szlaku: stacje kolejowe, wiadukty, lokomotywnia, zabytkowe lokomotywy itp.;

– szlaki oparte o Krakowski Szlak Techniki – podzielone na tematyczne trasy możliwe do zobaczenia w trakcie np. 2-4 godzinnego spaceru;

– szlak Twierdzy Kraków – mocno przemodelowany, podzielony na krótsze pętle pokazujące nie tylko zewnętrzny pierścień, ale raczej poszczególne sektory Twierdzy i nie tylko obiekty bojowe jak teraz, ale również zaplecze, obiekty inżynieryjne oraz wpływ Twierdzy na dzisiejszy układ miasta.

Mogło by tu również powstać miejsce, w którym byłyby (po odpowiednim zakonserwowaniu) prezentowane artefakty związane z techniką, w tym w szczególności elementy zabezpieczone z krakowskich fortów, część pomieszczeń warto poświęcić na miejsce do spotkań, wykładów, wystaw czasowych itp.

Fort przy zachowaniu swojego oryginalnego układu idealnie nadaje się na cele wystawiennicze. Spore pomieszczenia, dobrze naświetlone naturalnym światłem, spora łączna powierzchnia, oryginalne wyremontowane czy odtworzone pomieszczenia czy wyposażenie również wpisuje się w tą tematykę np. filtry i cysterna czy dźwigi.

Argumenty przemawiające za proponowanym rozwiązaniem: nie wymaga drastycznych zmian w układzie fortu; Krakowski Szlak Techniki, był pierwszym tego typu szlakiem w Polsce, niestety nie jest on dalej rozwijany (łączy jedynie 16 obiektów), a atrakcyjnych zabytków techniki mamy w mieście o wiele więcej; turystyka związana z tym tematem rozwija się bardzo intensywnie, przykładem choćby śląski Szlak Zabytków Techniki i wydarzenia z nim połączone; fort jest świetnie skomunikowany (tramwaje i autobusy miejskie oraz przystanek kolejowy w sąsiedztwie) dzięki temu możliwe jest sprawne przemieszczenie się do nawet odległych tras; pomysł wpisuje się w politykę zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028 – rozwoju turystyki kulturowej oraz aktywizacji turystycznej dzielnic peryferyjnych; obiekt zlokalizowany jest w podobszarze Stare Podgórze-Zabłocie Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa i wprowadzenie tego typu aktywności również wpisuje się w założenia tego programu.